

De klimaatverandering: voelt de Vlaming al nattigheid?

Dirk Smets

Studiedienst van de Vlaamse Regering

D/2010/3241/126

Inleiding

De voorbije jaren is het begrip klimaatverandering een steeds prominentere rol gaan innemen op de internationale politieke agenda.

In de hiernavolgende analyse willen we dan ook nagaan hoe de Vlaming denkt over de klimaatverandering en de hiermee onlosmakelijk verbonden energieconsumptie en hoe we ons op dat vlak verhouden ten opzichte van de andere Europese landen.

De analyse gebeurt op de resultaten van de Special Eurobarometer 300/Wave 69.2 "Europeans' attitudes towards climate change". Deze enquête werd door TNS Opinion & Social op vraag van de Europese Commissie uitgevoerd tussen 25 maart en 4 mei 2008. In België waren er 1.003 respondenten, 568 Nederlandstaligen en 435 Franstaligen.

Er gebeurt telkens een positionering van de Vlamingen (de Belgische Nederlandstalige respondenten) ten opzichte van de andere Europese landen op basis van een bivariate analyse van de enquêtevragen.

Deze vragen kunnen grosso modo in vier verschillende luiken ondergebracht worden:

- de mate van geïnformeerdheid over de klimaatverandering;
- de houding tegenover de klimaatverandering;
- de financiële actiebereidheid;
- de betrokkenheid van de burger bij de aanpak van de klimaatverandering.

Daarnaast wordt ook het effect van een aantal achtergrondkenmerken nagegaan. Het gaat dan niet alleen om de klassieke achtergrondkenmerken als geslacht, leeftijd, opleiding, ... maar ook om het al dan niet behoren tot een bepaalde landengroep.

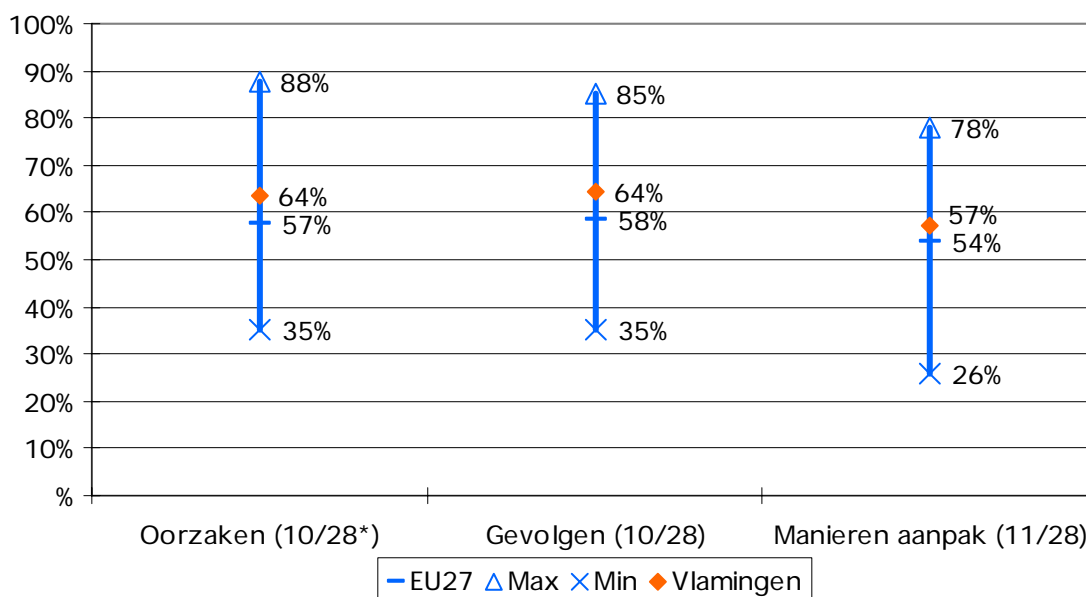
Er wordt gekeken naar een samenhang tussen de mate waarin de mensen geïnformeerd zijn, men de klimaatverandering als een ernstig probleem beschouwt, de financiële bereidheid om iets te doen tegen de klimaatverandering en het effectieve milieuvriendelijke gedrag dat mensen vertonen.

1. De mate van geïnformeerdheid over de klimaatverandering

Meer dan de helft van de Europese respondenten zegt goed tot zeer goed geïnformeerd te zijn over de oorzaken (57%), de gevolgen (58%) en de manieren van aanpak (54%) van de klimaatverandering. Voor elk van deze 3 aspecten zijn het de Zweden die zeggen het best geïnformeerd te zijn. Ook Nederland, Denemarken, Finland en het Verenigd Koninkrijk scoren goed op dit vlak. Portugal, Bulgarije, Roemenië, Tsjechië en Litouwen hebben steevast het minst aantal respondenten dat zich goed geïnformeerd voelt. Over het algemeen beschouwen respondenten zich beter geïnformeerd over oorzaken en gevolgen, dan over manieren waarop de klimaatverandering kan worden tegengegaan.

Twee op drie Vlamingen (64%) verklaart goed geïnformeerd te zijn over oorzaken en gevolgen, ruim de helft (57%) voelt zich ook voldoende onderlegd wat de aanpak van het probleem betreft. Dit leidt tot een 10de plaats in Europa wat de eerste aspecten betreft en een 11de plaats voor wat de aanpak betreft.

Figuur 1 Goed geïnformeerd over oorzaken, gevolgen en manieren van aanpak van de klimaatverandering

* (10/28): plaats 10 op 28 landen (aangezien voor België het onderscheid werd gemaakt tussen Nederlandstalige en Franstalige respondenten, gebeurt de ranking op 28 'landen').

Uit een factoranalyse blijkt dat deze 3 vragen eenzelfde concept meten. Voor de multivariate analyse (lineaire regressie met dummycodering) wordt daarom een nieuwe afhankelijke variabele aangemaakt bestaande uit de somscore van deze 3 vragen. Naast deze nieuwe afhankelijke variabele, 'geïnformeerdheid', worden de volgende achtergrondvariabelen gebruikt: geslacht, leeftijd waarop de studies beëindigd werden, woonplaats, leeftijd, gezinssituatie, beroep en landengroep: Noord-West Europa, Oost-Europa en Zuid-Europa¹.

Uit de analyse voor de EU27 blijkt dat vrouwen zich minder goed geïnformeerd voelen dan mannen. De factoren die de grootste invloed hebben op de mate van geïnformeerdheid, zijn het opleidingsniveau en het behoren tot een bepaalde landengroep. Lageropgeleiden evenals inwoners van de Oost- en Zuid-Europese landengroep voelen zich duidelijk minder goed geïnformeerd. Andere kenmerken zoals woonplaats, leeftijd, gezinssituatie en beroepssituatie spelen een veel minder grote rol.

Ook de Vlaamse vrouwen voelen zich minder goed geïnformeerd, het verschil is echter niet significant. Het effect van het opleidingsniveau speelt hier eveneens: lageropgeleiden voelen zich minder goed geïnformeerd, zij die nog studeren hebben dan weer het gevoel beter op de hoogte te zijn.

2. De houding tegenover de klimaatverandering

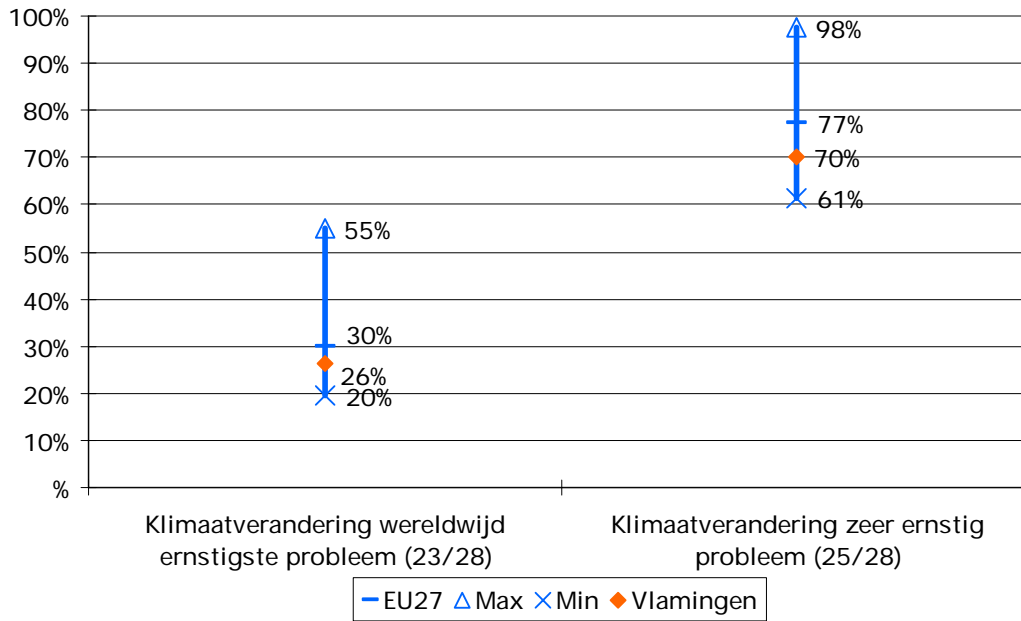
30% van de respondenten uit de Europese Unie beschouwt de klimaatverandering als het ernstigste probleem voor de wereld op dit moment. Er zijn evenwel grote verschillen tussen de landen. Koploper is Cyprus, waar 55% van de bevolking de klimaatverandering als het ernstigste probleem beschouwd, gevolgd door Slovenië en Griekenland. Slechts één op vijf inwoners van Bulgarije neemt de klimaatverandering even ernstig.

Een vierde van de Vlaamse respondenten vindt de klimaatverandering het ernstigste probleem, de Vlamingen komen hiermee op een 23ste plaats in Europa.

¹ Deze 3 landengroepen zijn het resultaat van een clusteranalyse op 28 'landen' op basis van een aantal feitelijke cijferreeksen, in casu de energie-intensiteit, de broeikasgasemissies, het BBP per inwoner en de bevolkingsdichtheid.

Drie vierde (77%) van de Europeanen vindt de klimaatverandering een zeer ernstig probleem. Dit percentage varieert van 61% in het Verenigd Koninkrijk tot 98% in Cyprus. Ook hier staan de Vlamingen eerder achteraan in de lijst: met 70% van de respondenten die de klimaatverandering als een zeer ernstig probleem beschouwen, bekleden we een 25ste plaats in Europa.

Figuur 2 De ernst van het probleem

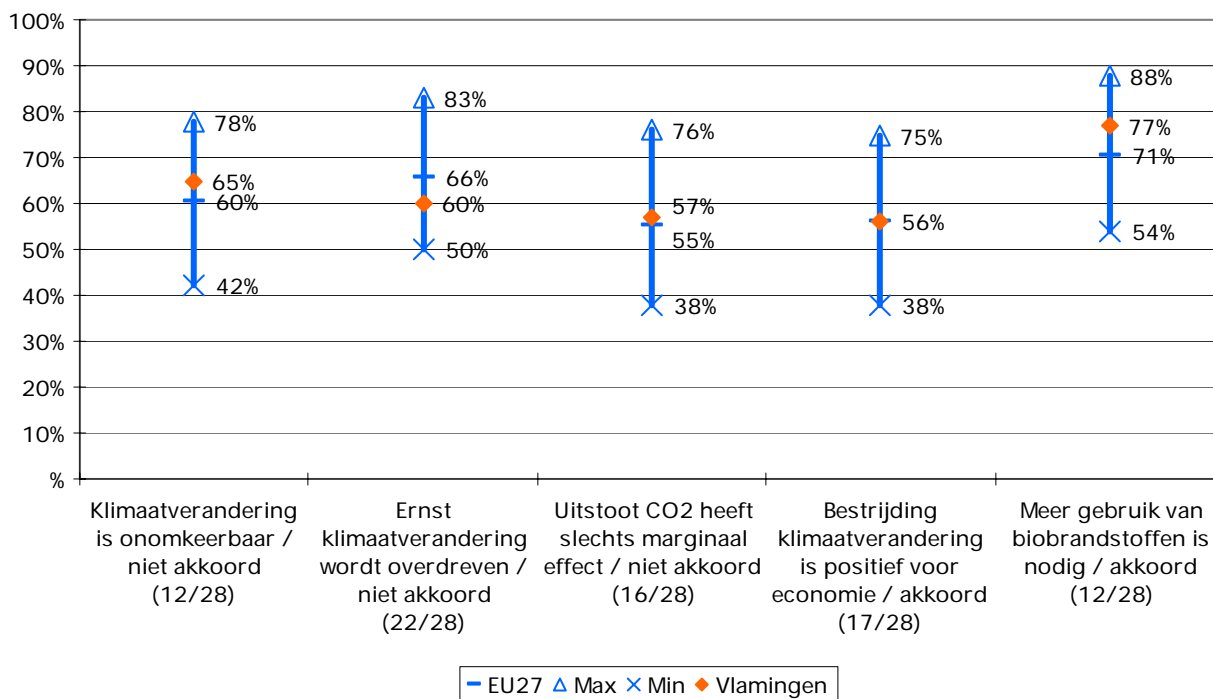

Twee derde van de Europeanen (66%) denkt niet dat de ernst van de klimaatverandering overdreven wordt en 60% is niet akkoord met de stelling dat de klimaatverandering een onomkeerbaar proces zou zijn. De Vlamingen maken zich minder zorgen: een groter aandeel vindt de ernst overdreven en een groter aandeel denkt dat het proces omkeerbaar is.

Een meerderheid van de Europeanen (55%) kan zich niet vinden in de stelling dat CO₂-emissies slechts een marginaal effect hebben op de klimaatverandering. Met 57% doen de Vlamingen het hier iets beter.

Een grote meerderheid van de Europeanen (71%) meent dat biobrandstoffen moeten gebruikt worden om de broeikasgasemissies te verminderen. Met 77% van de Vlamingen dat achter het gebruik van biobrandstoffen staat, komen we op een 12de plaats in Europa. Iets meer dan de helft (56%) van de Europeanen gelooft dat het aanpakken van de klimaatverandering een positief effect kan hebben op de economie, dit percentage vinden we eveneens bij de Vlamingen.

Figuur 3 Meningen over de klimaatverandering

Uit een factoranalyse blijkt dat 4 vragen - met name die rond de ernst van het probleem, of de klimaatverandering al dan niet een omkeerbaar proces is, of de ernst ervan al dan niet overdreven wordt en het feit of de CO2-uitstoot al dan niet een effect heeft op de klimaatverandering - eenzelfde concept meten. Voor de multivariate analyse (lineaire regressie met dummycodering) wordt daarom een nieuwe afhankelijke variabele, die we 'ernst van het probleem' noemen, aangemaakt bestaande uit de somscore van deze 4 stellingen.

De variabele 'geïnformeerdheid' wordt eveneens als onafhankelijke variabele meegenomen om na te gaan of de mate waarin mensen geïnformeerd zijn, een invloed heeft op het inschatten van de ernst van de klimaatverandering.

Uit de analyse voor de EU27 blijkt dat vrouwen en inwoners van de Oost- en Zuid-Europese landengroep klimaatverandering als een ernstiger probleem beschouwen. Lageropgeleiden liggen dan weer minder wakker van de klimaatverandering. Woonplaats, leeftijd, gezinssituatie en beroepssituatie spelen geen duidelijke rol.

Ook de mate waarin mensen meer of minder geïnformeerd zijn heeft nauwelijks invloed op het feit of ze klimaatverandering al dan niet een ernstig probleem vinden.

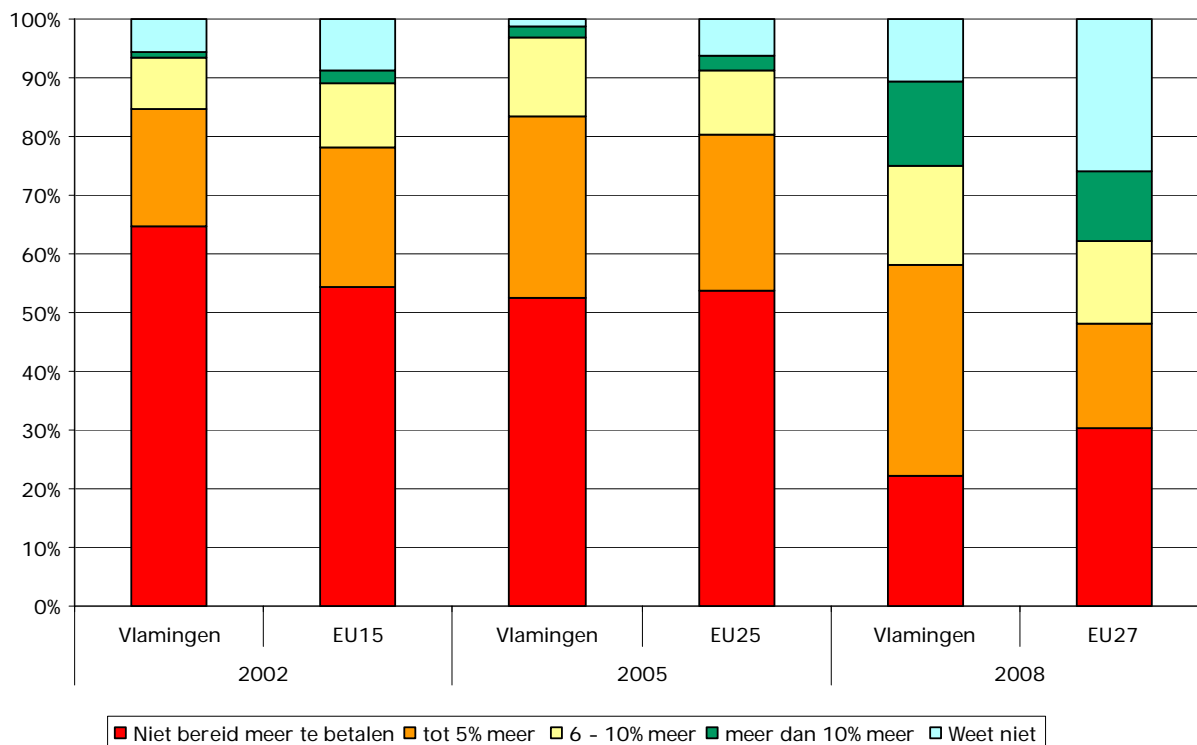
Dezelfde analyse, maar dan enkel voor de Vlamingen, leert dat vrouwen de klimaatverandering als een ernstiger probleem beschouwen, lageropgeleiden maken zich dan weer minder zorgen. In tegenstelling tot de analyse voor de EU27 zien we dat bij de Vlamingen een betere geïnformeerdheid wel leidt tot het ernstiger inschatten van het probleem.

3. De financiële actiebereidheid

Op de vraag of men bereid is meer te betalen voor energie uit bronnen die minder broeikasgassen uitstoten (in 2008), antwoordt 30% van de Europese respondenten niet meer te willen betalen, 44% is bereid in meer of mindere mate meer te betalen en 26% doet geen uitspraak. Slechts 22% van de Vlamingen is niet bereid meer te betalen en 67% wil een financiële inspanning doen voor minder broeikasgasuitstoot.

Dezelfde vraag werd gesteld in 2002 en 2005. We zien dat de bereidheid om meer te betalen de jongste jaren zowel in Vlaanderen als in Europa toeneemt. Tussen 2002 en 2008 daalt het aandeel Vlaamse respondenten dat niet bereid is meer te betalen van 65% tot 22%, terwijl het aandeel dat tot 5% meer wil betalen toeneemt van 20% tot 36%, het aandeel dat 6 à 10% meer wil betalen groeit van 9% tot 17% en het aandeel dat meer dan 10% meer wil betalen stijgt van 1% tot 14%.

Figuur 4 Bereidheid meer te betalen voor groene energie

Deze variabele wordt eveneens onderworpen aan een lineaire regressie met dummycodering en met dezelfde referentiecategorieën als bij de vorige regressies. Ditmaal worden de variabelen 'geïnformeerdheid' en 'ernst van het probleem' als onafhankelijke variabelen aan de analyse toegevoegd om hun invloed na te gaan op de gedragsintentie.

Lageropgeleiden vertonen duidelijk een lagere bereidheid om meer te betalen, terwijl mensen die beter geïnformeerd zijn en de klimaatverandering ernstiger inschatten, meer geld veil hebben voor groene energie. Geslacht, woonplaats, leeftijd, gezinssituatie, beroepssituatie en landengroep spelen geen rol van betekenis.

Ook bij de Vlamingen zien we dat een lagere opleiding resulteert in een lagere bereidheid om meer te betalen, terwijl mensen die de klimaatverandering ernstiger inschatten, meer geld over hebben voor groene energie. Het geslacht evenals het al dan niet beter geïnformeerd zijn, lijken niet meteen een doorslaggevende rol te spelen.

4. De betrokkenheid van de burger bij de aanpak van de klimaatverandering

4.1. Persoonlijk genomen maatregelen tegen de klimaatverandering

60% van de Europese respondenten verklaart persoonlijk maatregelen te hebben genomen om de klimaatverandering aan te pakken. Dit percentage varieert zeer sterk van 18% in Bulgarije tot 87% in Zweden. Met 57% komen de Vlamingen op een 19de plaats in Europa.

De vier vaakst aangehaalde maatregelen (meerdere antwoorden waren mogelijk) zijn afvalsortering (46%), verlaging van het energiegebruik van het gezin (39%), verlaging van het waterverbruik van het gezin (33%) en minder gebruik van wegwerpproducten (24%). Ander consumptiegerelateerd gedrag is de aankoop van lokale producten en seizoensproducten (16%). De vier vaakst genoemde maatregelen zijn relatief eenvoudig uit te voeren, kosten weinig of niets en leveren eerder besparingen op.

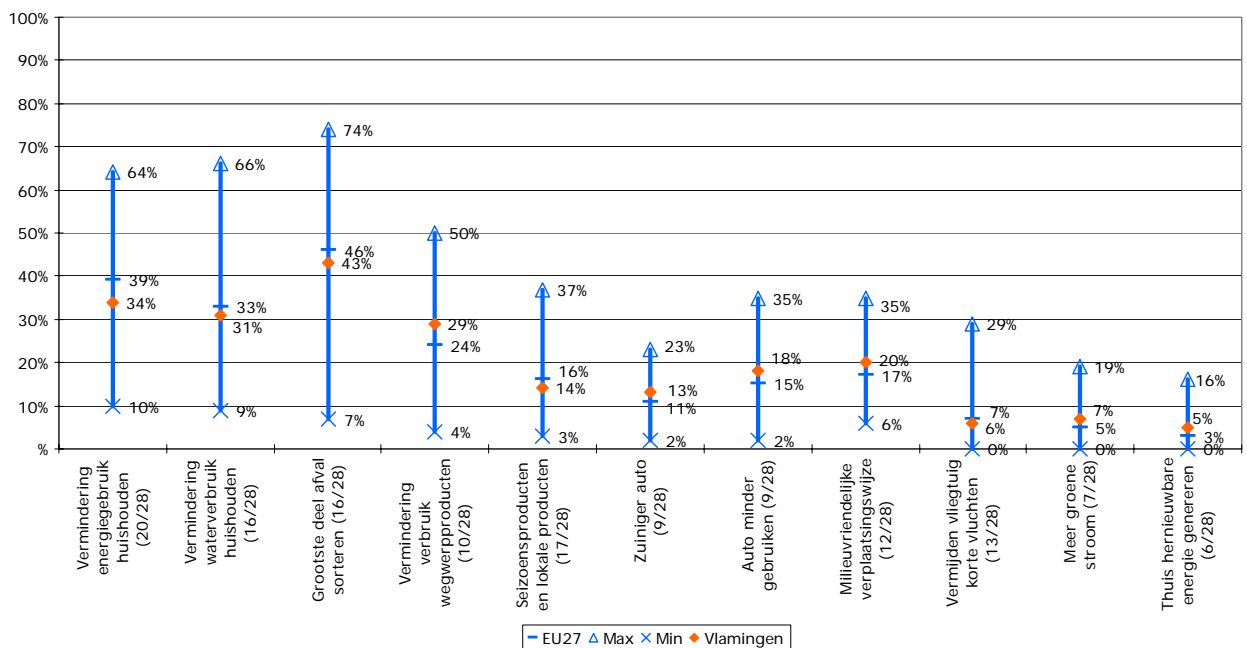
Voor elk van deze maatregelen zitten de Vlamingen net onder het Europese gemiddelde, behalve voor de vermindering van het verbruik van wegwerpproducten, waar we met 29% van de Vlamingen dat aangeeft minder wegwerpproducten te gebruiken, uitkomen op een 10de plaats in Europa.

Er zijn stilaan gedragsveranderingen op mobiliteitsvlak waar te nemen. In dit verband kiezen de Europese respondenten voor een milieuvriendelijker vervoerswijze (17%), vermindering van het autogebruik (15%) en de aanschaf van een minder vervuilende auto (11%). Het vermijden van korte vluchten wordt minder genoemd (7%).

Afgezien van het vermijden van korte vluchten zitten de Vlamingen hier stevast boven het Europese gemiddelde wat bij de vermindering van het autogebruik en de aanschaf van een minder vervuilende auto telkens leidt tot een 9de plaats te midden van de Europese lidstaten.

Energiediversiteit biedt nog volop kansen: slechts 5% van de Europese respondenten is overgeschakeld op 'groenere energie' en slechts 3% heeft thuis een installatie om hernieuwbare energie te genereren. Met respectievelijk 7% en 5% doen de Vlamingen het telkens beter met een 7de en 6de plaats tot gevolg.

Figuur 5 Persoonlijk genomen maatregelen om klimaatverandering te bestrijden

Uit een factoranalyse blijkt dat 7 vragen - met name die rond het verminderen van het autogebruik, het kiezen voor meer milieuvriendelijke verplaatsingswijzen, het verminderen van het water- en energiegebruik, het afval sorteren, het verminderen van het gebruik van wegwerpproducten en het kopen van seizoens- en lokale producten - eenzelfde concept meten. Voor de multivariate analyse (lineaire regressie met dummycodering) wordt daarom een nieuwe afhankelijke variabele aangemaakt, 'milieubewust gedrag', bestaande uit de somscore van deze 7 stellingen.

Ditmaal worden de variabelen 'geïnformeerdheid', 'ernst van het probleem' en 'gedragsintentie' als onafhankelijke variabelen aan de analyse toegevoegd om hun invloed na te gaan op het milieubewust gedrag.

Lageropgeleiden, mensen jonger dan 40 en Oost-Europeanen vertonen minder milieubewust gedrag. Vrouwen, alsook mensen die beter geïnformeerd zijn, die de klimaatverandering ernstiger inschatten en die een hogere financiële actiebereidheid hebben, geven vaker aan zich milieubewust te gedragen.

Woonplaats, gezinssituatie en beroepssituatie hebben niet meteen een duidelijke invloed op het milieubewust gedrag.

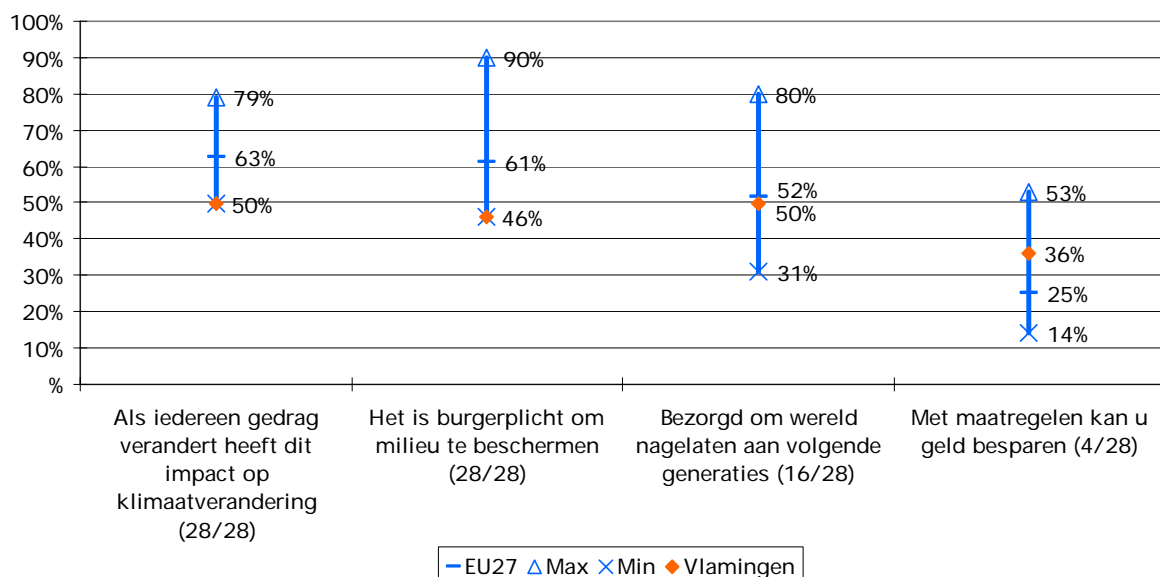
Bij de Vlamingen lijkt het opleidingsniveau geen significante invloed te hebben op het milieubewust gedrag. Mensen die beter geïnformeerd zijn, die de klimaatverandering ernstiger inschatten en die een hogere financiële actiebereidheid hebben, geven dan weer wel vaker aan zich milieubewust te gedragen.

4.2. Redenen om wel actie te ondernemen tegen de klimaatverandering

Van de Europese groep die persoonlijk initiatief heeft genomen om de klimaatverandering aan te pakken (in casu 60% van de Europese respondenten) denkt 63% dat er daadwerkelijk een invloed kan worden uitgeoefend als iedereen zich inspant, vindt 61% dat het hun burgerplicht is, zegt 52% bezorgd te zijn over de wereld die nagelaten wordt aan de toekomstige generaties en denkt 25% dat met deze acties geld kan worden bespaard.

Opvallend: slechts 50% van de Vlamingen die persoonlijk initiatief genomen hebben (in casu 57% van de Vlaamse respondenten) denkt dat er daadwerkelijk een invloed kan worden uitgeoefend en 46% vindt dat het hun burgerplicht is. Hiermee bengelt Vlaanderen tweemaal helemaal achteraan in Europa. Een derde van de Vlamingen (36%) denkt met deze maatregelen geld te kunnen besparen. De Vlamingen belanden hiermee op een 4de plaats, enkel voorafgegaan door de Franstalige Belgen, de Slovaken en de Roemenen.

Figuur 6 Redenen om wel actie te ondernemen tegen de klimaatverandering

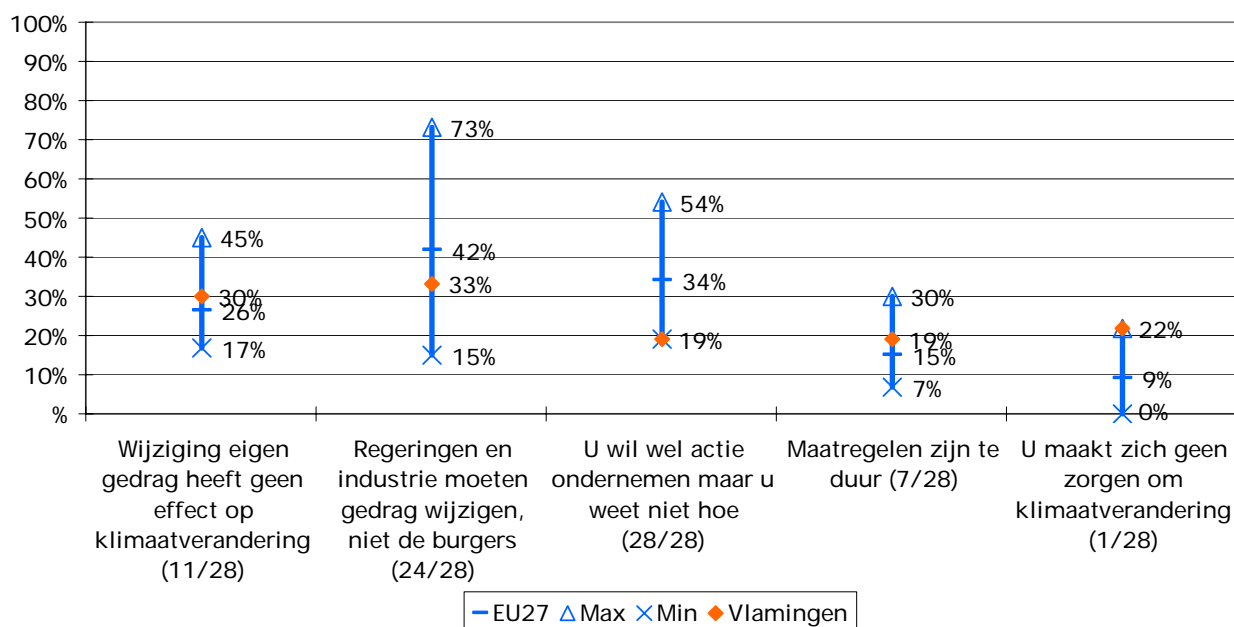

4.3. Redenen om geen actie te ondernemen tegen de klimaatverandering

Van de 31% Europese respondenten (40% van de Vlaamse respondenten) die zeggen geen persoonlijke maatregelen genomen te hebben in de strijd tegen de klimaatverandering, vindt 42% dat overheden en bedrijven hun gedrag moeten veranderen en niet de burgers, een derde (34%) verklaart dat ze niet weten welke acties ondernomen kunnen worden, een vierde (26%) denkt dat een verandering in hun gedrag geen daadwerkelijke invloed op het klimaat zal hebben, 15% vindt dat deze maatregelen te duur zijn en 9% maakt zich geen zorgen om de klimaatverandering.

Ook hier enkele markante resultaten voor Vlaanderen: slechts 19% van de Vlaamse respondenten weet niet welke acties eventueel ondernomen kunnen worden, het laagste percentage in Europa en een bevestiging van het feit dat Vlamingen over het algemeen goed geïnformeerd zijn rond dit thema. Anderzijds verklaart 22% van de Vlamingen (die geen persoonlijke actie ondernomen hebben) zich geen zorgen te maken om de klimaatverandering, meteen het hoogste cijfer in Europa.

Figuur 7 Redenen om geen actie te ondernemen tegen de klimaatverandering

Samenvatting

Samenvattend kunnen we stellen dat de Vlaming zich in het algemeen behoorlijk goed *geïnformeerd* voelt over de klimaatverandering. Zowel qua oorzaken, gevolgen, als manieren om de klimaatverandering aan te pakken, zitten we boven het Europese gemiddelde.

Op Europees niveau voelen vrouwen, lageropgeleiden en inwoners van de Oost- en Zuid-Europese landengroep zich minder goed geïnformeerd. Ook bij de Vlamingen speelt het effect van het opleidingsniveau.

Toch lijkt de gemiddelde Vlaming niet meteen wakker te liggen van het thema: zowel bij de keuze voor de klimaatverandering als het grootste mondiale probleem, als de mate waarin de klimaatverandering als een ernstig probleem wordt ingeschat, bengelt Vlaanderen eerder achteraan het Europese peloton. Ook denken meer Vlamingen dat het proces van de klimaatverandering omkeerbaar is.

Wat de *houding tegenover de klimaatverandering* betreft, beschouwen vrouwen en inwoners van de Oost- en Zuid-Europese landengroep klimaatverandering als een ernstiger probleem, lageropgeleiden maken zich dan weer minder zorgen. De mate waarin mensen al dan niet beter geïnformeerd zijn, heeft nauwelijks invloed op het inschatten van de ernst van de klimaatverandering. In tegenstelling tot de analyse voor gans Europa blijken Vlamingen die zich beter geïnformeerd achten ook de ernst van de klimaatverandering hoger in te schatten.

Gevraagd naar de *bereidheid om meer te betalen voor energie uit bronnen die minder broeikasgassen uitstoten*, blijkt dat slechts 22% van de Vlaamse respondenten niet bereid is meer te betalen, 67% geeft aan een financiële inspanning te willen doen. Hiermee doen ze het uitgesproken beter dan het Europese gemiddelde. Overigens neemt de bereidheid meer te betalen de voorbije jaren zowel bij de Vlamingen als in Europa toe.

In Europa vertonen lageropgeleiden duidelijk een lagere bereidheid meer te betalen voor groenere energie, terwijl mensen die beter geïnformeerd zijn en die de klimaatverandering ernstiger inschatten meer geld over hebben om het probleem aan te pakken. Dezelfde conclusies kunnen getrokken worden in Vlaanderen, alleen lijkt het al dan niet beter geïnformeerd zijn hier geen doorslaggevende rol te spelen.

Dit alles leidt ertoe dat ruim de helft (57%) van de Vlamingen aangeeft *persoonlijk maatregelen genomen te hebben om de klimaatverandering tegen te gaan* (tegenover 60% in de EU27) waarmee we slechts op een 19de plaats in Europa komen.

De vaakst aangehaalde maatregelen zijn eerder consumptiegerelateerd, met name afvalsortering, het verlagen van energie- en waterverbruik, minder gebruik van wegwerpproducten en de aankoop van lokale producten en seizoensproducten. Voor elk van deze maatregelen zit Vlaanderen net onder het Europese gemiddelde, behalve op het vlak van de wegwerpproducten waar Vlaanderen het duidelijk beter doet.

Gedragsveranderingen op mobiliteitsvlak worden minder vaak genoemd, maar zowel wat milieuvriendelijke vervoerswijzen betreft, als minder autogebruik, als de aanschaf van een zuinigere wagen, zit Vlaanderen stevast boven het Europese gemiddelde.

Ook op het vlak van energiediversiteit doet Vlaanderen het beter dan gemiddeld in Europa, met meer mensen die overschakelden op groene energie of die thuis zelf hernieuwbare energie produceren.

Lageropgeleiden, mensen van onder de 40 jaar en Oost-Europeanen vertonen minder milieubewust gedrag. Vrouwen daarentegen, alsook mensen die beter geïnformeerd zijn, die het probleem ernstiger inschatten en die een hogere financiële actiebereidheid hebben, geven vaker aan zich milieubewust te gedragen. Bij de Vlamingen lijkt het opleidingsniveau op dit vlak dan weer geen significante invloed te hebben. Het beter geïnformeerd zijn, het ernstiger inschatten en meer geld over hebben voor groenere energie leidt hier vaker tot milieubewust gedrag.

De beweegredenen om zelf actie te ondernemen zijn bij de Vlamingen niet meteen te zoeken bij zaken als burgerplicht of het geloof een invloed te kunnen uitoefenen als iedereen zijn gedrag verandert. Op deze punten komen de Vlamingen tweemaal helemaal achteraan in Europa. Met de hoop om met deze maatregelen geld te kunnen besparen, staan we daarentegen op een 4de stek.